

Vår dato 30.05.2008
Deres dato 11.04.2008
Vår referanse MK
Deres referanse 2006/03392
U/KU2 SHA: mmt

Kultur- og kirke departementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Oslo, 30.05.08

Høring av rapport om tradisjonelt håndverk.

Rapporten til Åse Vigdis Festervoll setter fokus på mange problemer for de små håndverksfagene. Vi ønsker å se problematikken i flere trinn fra grunnskolen, videregående skole, fagopplæring og til etter- og videreutdanning.

Vi har observert at ivaretagelse og viljen til å beholde disse fagene er synkende i samfunnet vårt. Dette kan skyldes bransjeforeninger som ikke er aktive eller mangler midler for å gjøre noe, eller myndigheter som ikke setter i gang økonomiske tiltak.

Rapporten gir et godt bilde av situasjonen for kulturhåndverkene slik våre medlemmer opplever det og vi vil understreke viktigheten av og behovet for tiltak for å ta vare på de kulturverdiene som er knyttet til håndverkskompetanse.

Rapporten er blitt god selv om de tidsmessige og økonomiske rammene for den har vært beskjedne. Det vil være behov for ytterligere utredningsarbeid for å kartlegge nærmere hvilke håndverkstradisjoner som er i ferd med å gå tapt og på hvilken måte staten best kan bidra til å ivareta et levende kulturhåndverk og sørge for at kompetansen videreføres. Rapporten har en rekke anbefalinger og det er NHO Håndverks oppfatning at alle anbefalingene bør tas til følge. Det haster å sette i gang tiltak som kan føre til at de siste tradisjonsbærerne innen kulturhåndverkene ikke forsvinner før deres kunnskaper er viderefremmet til nye håndverkere.

Definisjon av kulturhåndverk

Kulturhåndverk beskrives i rapporten uten at det defineres hvilke håndverk eller deler av håndverk som skal omfattes av begrepet. Vi vil understreke det som rapporten peker på; at kulturhåndverk er mer enn små og verneverdige fag. Det dreier seg også i stor grad om kompetanse i utøvelse av tradisjonelle håndverksteknikker og metoder innenfor både små og store fag.

Denne kompetansen er viktig for å ivareta og vedlikeholde kulturarven på en måte som bevarer dens autenticitet og historiske verdi. Håndverksutøvelsen er i også i seg selv en del av vår kulturarv og som sådan viktig å ta vare på og videreføre som levende kultur. Mye av

denne kompetansen er i ferd med å forsvinne fordi moderne fagutøvelse i liten grad etterspør disse sidene av fagkunnskapen.

Mens en rekke små fag som nevnes i rapportens vedlegg 3 vil være selvsagte innenfor definisjonen av kulturhåndverk, vil det også være en rekke andre fag eller områder innen større fag som er viktige å få med i kulturhåndverkergruppen. Det er naturlig å tenke seg at en sentral instans som Norsk Håndverksutvikling samler inn og vurderer hvilke fag/fagområder som bør innlemmes. Her forutsetter vi at de faglige organisasjonene og deres utøvere vil bli delaktige i denne vurderingen.

Anerkjennelse og synliggjøring - næring

Mange av kulturhåndverkerne driver håndverket som næring og vil derfor understreke viktigheten av de tiltakene som gjør næringsutøvelsen lettere og mer etterspurt. Utfordringen for disse håndverkene er at det må være lønnsomt å leve av faget sitt. Det er mange håndverk som har endret struktur, fordi kundene etterspør billigere varer og andre tjenester. Flere eldre håndverksfag er i ferd med å bli servicefag. Bedriftene importerer artiklene som de selger, mens håndverket består i å drive med reparasjon og service på utenlandsproduserte artikler.

I noen fag må det vurderes stipend for å etablere bedrifter, slik at bransjen får en tilvekst. Innovasjon Norge bidrar på dette feltet, men kunne kanskje ha enda mer midler til etablering og drifting av nye bedrifter.

Det bør opprettes et verdiskapningsprogram i regi av Innovasjon Norge. Lederutviklingsutdanning bør være sentralt i disse spørsmål.

Offentlige oppdrag

Rapporten peker bare i liten grad på at stat og kommune er store oppdragsgivere for håndverksnæringene, ikke minst når det gjelder restaurering og bevaring av kulturminner. Våre medlemmer opplever ofte at det offentlige har for liten bestillerkompetanse og/eller lite kunnskap om hvilke håndverkere som innehar den rette kompetansen til å utføre oppdragene på en kulturhistorisk riktig måte.

Vi vil påpeke viktigheten av at det offentlige gjennom anbudsinvitasjoner og utlysning av oppdrag i langt større grad enn i dag må fokusere på kvaliteten av arbeidet som skal leveres fremfor pris og leveringstid. Dersom det offentlige blir mer bevisste på å bruke kulturhåndverkerne i sine oppdrag vil det være et viktig ledd i arbeidet for å synliggjøre og anerkjenne håndverkerne og i tillegg bedre mulighetene for å leve av en slik håndverksnæring.

Moms

Momsfritak eller 0-sats for enkeltpersonsforetak innenfor definerte kulturhåndverk på linje med kunsthåndverkerne vil lette næringsvirksomheten for mange. Momsbeløpene det er snakk om er så små at fritak eller 0-sats vil ha svært liten negativ betydning for samfunnet, men kan ha stor betydning for den enkelte utøver.

Revisjonsplikten

Det har også lenge vært et ønske fra næringene om å få fjernet revisjonsplikten for aksjeselskaper med mindre enn 5 millioner i omsetning. Dette nevnes ikke i rapporten, men det er etter vår mening et viktig moment som det er enkelt å gjennomføre og som vil lette

situasjonen for næringsdrivende kulturhåndverkere. For små håndverksbedrifter er revisjon en stor kostnad og etter vår mening bør nytten av revisjon stå i forhold til kostnadene og kontrollmyndighetenes behov for kvalitetssikring. De fleste selskaper bruker i dag autorisert regnskapsfører og et pålegg om slik regnskapsføring bør kunne ivareta kvalitetssikringen godt nok til at revisjonsplikten blir overflødig.

Beskyttet tittel

Med unntak av Mestertittelen har de fleste håndverkere ingen beskyttet tittel og hvem som helst, uavhengig av kunnskap og kompetanse kan titulere seg snekker, skomaker, bokbinder osv. Tittelen i alle håndverksfag bør beskyttes!

I dag er mesterutdanningen er en merkantil utdanning og bidrar ikke til økt faglig kompetanse. Spesielt for kulturhåndverkerne vil det være av betydning at mesterutdanningen også får et godt faglig innhold slik at mestertittelen innen faget vil være en synliggjøring av faglig kompetanse og øke utøverens faglige status.

Utdanning

Rapporten foreslår en rekke tiltak for å bedre opplærings- og utdanningsmulighetene innenfor kulturhåndverkene. For alle håndverksfag, men spesielt for kulturhåndverkene hvor rekrutteringen av lærlinger er lav, er voksenlærlinger viktige. Et viktig og sentralt punkt i rapporten er derfor forslaget om å sidestille voksenlærlinger og rettighets elever med hensyn både til opplæringsstilbud og finansiering. Dette bør komme raskt i gang.

Også de øvrige tiltak som rapporten nevner bør følges opp. Det er flere momenter angående utdanning som rapporten ikke tar opp, men som vi mener bør adresseres.

I flere av de små og verneverdige fagene begynner det å haste med å få utdannet nye håndverkere. Vi vil foreslå en stipendiatorordning også på videregående opplærings nivå for å redde noen av fagene. Dagens stipendiatorordning på et høyere nivå er bra, men vi er i ferd med å miste grunnutdanningen. For noen fag vil det være nok med en ny fagarbeider vært fjerde år, men vi må ha ny rekruttering fordi alderen på mange utøvere i noen fag er høy. Vi må få til støtteordninger slik at ungdom kan ta fag-/svennebrev i disse fagene og føre tradisjonene videre. Tilskuddet til lærebedriftene må økes betraktelig for å få eldre utøvere til å bruke av sin tid til å lære opp nye fagarbeidere.

Stipendiatorordningen på et høyere nivå bør kanskje deles i mindre porsjoner slik at flere kan få mulighet til å fordype seg i sitt fag. Tiden på tre år er lang for mange, og det vil derfor bli større vekst hvis det kunne deles opp i ettårs studier.

Vi må se på endringene som har skjedd på grunnskolen hvor faget kunst og håndverk er blitt svekket. Vi må få igjen verkstedene hvor håndverkskunnskaper kan læres inn. Det er ikke mulig å lære praktisk arbeid gjennom bilder, video og oppslagsverk. Praktiske oppgaver og øvelser må inn igjen på grunnskolenivå for at elevene skal få et forhold til håndverket. Med noe kunnskap om å utføre et håndverk vil flere søke seg mot fagene og grunnlaget for å lykkes blir betydelig større. Lærlingeordningen må styrkes betraktelig for å stimulere de unge til å søke. Det samme gjelder for opplysningsarbeidet, både mot ungdommen og mot potensielle lærebedrifter.

Læretidens lengde

Utdanningsformen Kunnskapsløftet flytter i større grad enn tidligere ansvaret for fagopplæringen fra skolene og over på bedriftene. Med fortsatt to års læretid i bedrift blir konsekvensene av dette at selv fag som hittil har vært trofaste mot sin oppgave som tradisjonsbærere nå i større grad må rette fokus i opplæringen mot den kompetansen som er nødvendig for moderne yrkesutøvelse innenfor fagene. Det kan derfor være behov for å forlenge læretiden i bedrift etter behov innenfor noen av kulturhåndverkene for at lærlingene skal kunne opparbeide den nødvendige kompetansen.

Prosjekt til fordypning

Kunnskapsløftet har innført "Prosjekt til fordypning" som et nytt element i opplæringen mens elevene går på skolen. Det er intensjonen at fordypningen i stor utstrekning skal foregå ute i bedrift fordi skolene ikke forutsettes å kunne gi opplæring i alle lærefag. Bedriftene forutsettes å yte denne opplæringen som i tid dreier seg om ca 10 uker over to år, uten økonomisk tilskudd. For de store lærefagene med sterke organisasjoner og god økonomi vil dette muligens ikke skape de store problemer.

For små fag og spesielt kulturhåndverkene, som allerede har vansker med å ta imot lærlinger med tilskudd, vil det være helt uaktuelt å ta imot elever i prosjekt til fordypning uten at det følger med et økonomisk tilskudd. Dette vil ytterligere bidra til å usynliggjøre kulturhåndverkene og lede lærlingene i retning andre fag. Det bør derfor allerede neste års statsbudsjett legges inn tilskuddsmidler til prosjekt til fordypning innenfor små og verneverdige fag. Når kulturhåndverkene er definert må alle kulturhåndverkene komme inn under tilskuddsordningen.

Lærlinger - opplæringskontorer

Kulturringen i Akershus har i en årrekke drevet lærlingformidling med øket lærlingstøtte til kulturhåndverkere. Dette har etter vår og rapportens oppfatning fungert godt. Det bidrar både til at flere kulturhåndverkere blir utdannet og skaper et regionalt senter med stor kunnskap om kulturhåndverket i regionen og bidrar til nettverksbygging mellom håndverksbedrifter. Vi støtter rapportens forslag om at det bør opprettes opplæringskontorer med en god grunnfinansiering i alle fylker for kulturhåndverkene etter mønster av Kulturringen i Akershus.

For å drive med opplæring må bedriften ha økonomisk bærekraft. Derfor må opplæringen i større grad være finansiert av det offentlige.

Utfordringer og anbefalinger når det gjelder samordning og struktur

Det er viktig at det opprettes to enheter som kan ta et nasjonalt ansvar. Vi tenker oss at Norsk Handverksutvikling fortsetter å ta vare på etter- og videreutdanning, med nye og utvidede stipendiatordninger.

I tillegg bør det opprettes et nasjonalt sekretariat som kan være koordinator for fagopplæringen, dette bør springe ut i fra de to opplæringskontorene som driver med dette i dag, og partene i arbeidslivet. Dette begrunnes med at disse har kontakt med elevene, senere lærlingene og bedriftene. Nær kontakt med brukerne og næringslivet er avgjørende for at et slikt sekretariat skal kunne fungere. Vi må ikke få et sekretariat som ikke har kontakt med brukere og næringslivet. Disse to enheter må fullfinansieres av staten.

I tillegg må det jobbes med å få etablert flere aktører/opplæringskontorer som kan være til hjelp for bedriftene og lærlingene i fagopplæringsperioden. Disse kan også drive med

opplysningsarbeid ute i skoler og bedrifter. Disse må også finansieres enten pr. lærling eller være fullfinansiert av staten. Vi ser for oss at NHU og et nytt sekretariat også vil jobbe maksimalt for å få til et nordisk samarbeid.

Hvilke områder har behov for strakstiltak for å unngå tap av kompetanse

Det er flere fag som er kommet til denne fasen, det bør settes ned et prosjekt som kan kartlegge hvilke håndverk og teknikker som er i ferd med å gå tapt. Prosjektet må få tid til å intervju håndverkere og foreninger for å se på mulighetene for å ivareta fagets kompetanse.

Hvordan fungerer eksisterende bevilgninger til feltet

Ut fra dagens erfaring er de eksisterende bevilgningene for små. Disse må økes for å stimulere utøvere til å ta utdanning, og for å gi dem som er utdannet mulighet til å gi opplæring.

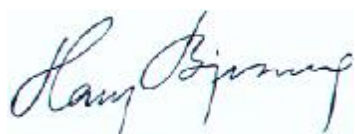
Forslag til tiltak for å videreutvikle samarbeid mellom aktørene

Det er i dag mange aktører og bransjeforeninger som er opptatt av spørsmål om videreføring av fag og teknikker. Det er derfor viktig at alle aktører samarbeider om to sekretariater som kan påta seg ansvaret for samkjøring og utdanning. Sekretariatene bør styres av aktørene og partene i arbeidslivet.

NHO Håndverk vil presisere at behovet for tiltak for å redde kulturhåndverkene er stort. Rapporten er forbilledlig i sine vurderinger og anbefalinger selv om det er mange momenter som ikke har kunnet komme med innenfor de knappe rammene som har vært satt. Det er derfor svært viktig at rapportens anbefalinger fører til konkrete tiltak og at den ikke ender sitt liv i en skuff blant andre gode, men ikke realiserte prosjekter.

Med vennlig hilsen

NHO Håndverk

Harry Bjerkeng

Direktør